

VAKIF ŞEHİR ARTUKLU MARDİN

Bölüm 2

ANADOLU'NUN MÜSLÜMAN TÜRKLER TARAFINDAN FETHİ

Sultan Alparslan, Büyük Selçuklu Devleti'nin ikinci sultanı olan Türk hükümdarıdır. 42 yaşında elde ettiği büyük başarıyla dünya tarihinin geleceğine yön verdi. Sultan Alparslan, müslüman, Türker'in Orta Asya'dan Anadolu'ya gelişlerini ve mücadelesini yöneten komutan ve Büyük Selçuklu Devleti'nin ikinci hükümdarıdır.

Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu ve ilk sultanı olan Tuğrul ve Çağrı Beylerin vefat etmesi üzerine, Tuğrul ve Çağrı Beylerin ittifakındaki uyuma rağmen veliahtlar saltanat mücadelesi içerisine girmişlerdi. Oğlu olmayan Tuğrul Bey, kardeşi Çağrı Bey'in büyük oğlu olan Süleyman'ı varis göstermişti. Ancak Çağrı Bey'in diğer oğlu Alparslan ve yaşı oldukça ilerlemiş olan Arslan Bey'in (Tuğrul Bey'in amcası) oğlu Kutlamış, Süleyman'ın liderliğini tanımadıklarını açıkladılar.

Kalamış'ın önce davranarak Selçuklu tahtını ele geçirmek için Süleyman'ın saltanat makamı olan Rey şehrini kuşatması üzerine; vezir Amîdu'l-Mulk el-Kundurî diğer varis olan Alparslan'dan yardım talep etti. Alparslan, Selçuklu veziri Amîdu'l-Mulk el-Kundurî'nin talebi üzerine Kalamış'ı mağlup ederek savaş meydanında öldürdü ve Amid-ül Mülk 'ün Alparslan'ı Sultan ilan etmesiyle tahta çıktı.

Alparslan artık Büyük Selçuklu Devleti'nin sultanı ve büyük kağanı olmuştur. İlk hedefi ise elbette Bizans'ın idare ettiği Anadolu, coğrafyası olacaktır.

Alparslan, ilk olarak kuzey sınır hattı olan Gürcistan ve batı sınır hattı olan Anadolu'ya seferler düzenledi. Bu gaza seferiyle Bizans'ın elinde bulunan Kars ve Ani şehirlerini ele geçirerek Bizans'tan ilk toprağı almış oldu (1064). İslam Âlemi,

Bizans ve batı coğrafyasında İslam Sancağının dalgalandığına ilk kez şahit oluyordu. Bu durum İslam Dünyası için yeni bir dönümdü. Zira Alparslan dönemine kadar İslam yalnızca Orta Doğu ve Arap Yarımadası'nda Araplar ve Farslar tarafından benimsenmekteydi. Büyük Selçuklu Devleti'nin fetihleriyle artık hristiyan toplumlar da İslam Sancağıyla tanışmaktaydılar.

Alparslan'ın sonraki hedefi Batı Hazar bölgesi oldu. 1065 yılında Mangışak bölgesini egemenliği altına alarak bölgedeki Kıpçak ve Türkmen toplumları tebaası haline getirdi. Bu tarihten sonra, Selçuklular'ın Anadolu içlerine yoğun taarruzları başladı. Bizans İmparatorluğu, Anadolu'daki toplumları otoritesi altına alarak hem vergiye bağlıyor hem de aldığı vergilerle asker kiralayarak lejyonerlik yaptırıyordu.

Bizans aslında Anadolu coğrafyasına hükmetmiyor, bu coğrafya üzerinde yaşayan toplumlardan istifade ediyordu. Bu durum Selçukluların güçlü taarruzlarının hızla sonuç almasına imkân tanıyordu. Alparslan, komutanlarına bağımsız seferler düzenleme yetkileri vermiş, serbest sefer emri alan Selçuklu komutanları, askeri güçleri nispetinde ulaşabilecekleri her şehri hâkimiyeti altına almaya başlamışlardı. 1067 yılında Kayseri-Konya hattına kadar ulaşan Selçuklu akınları, Kafkaslar'da da birleşen Gürcü Krallığı'nın üzerine yapılan seferde Tiflis'e kadar ulaştı.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Bizans toprakları üzerindeki seferleri islam dünyasında da büyük yankı uyandırdı. İslam dünyasının, Halifesi Mekke'de Hutbeyi Hilafet Makamı ve Selçuklu Sultanı adına okuttu. Halifenin bu davranışı, Selçuklular'ın islam dünyasının en büyük gücü haline gelmesi hasebiyle İslam Sancaktarlığı vazifesinin Selçuklular tarafından gerçekleştirildiğinin ilanı olarak kabulü anlamına geliyordu.

Büyük Selçuklu Devleti gaza seferleriyle Anadolu'yu islam dünyasına kazandırırken hilafet makamını taşıyan Abbasiler zayıflamış, çevresindeki tehditlere, karşı Selçuklular'dan medet umar hale gelmişti. 1055'de Büveyhoğulları karşısında Selçuklular'dan yardım isteyen

Abbasi Halifesi, 1070 yılında da Şii Fatımi'ler karşı Selçuklu Sultanı Alparslan 'dan yardım talep etti.

İslam dünyasının en güçlü devleti olan Büyük Selçuklu Devleti, hilafet makamını taşıyan Abbasilerin yardımına koşarak Kuzey Afrika hattını hâkimiyeti altına aldı ve Arap Yarımadası'na doğru ilerlemeye çalışan Fatımiler üzerine sefere çıkmak üzere hazırlanmaya başladı.

Alparslan'ın Mısır seferine çıkacağını haber alan Bizans ise; bu fırsatı değerlendirdi ve 3 yıl boyunca hazırlandıkları sefere çıkarak tarihe Malazgirt Savaşı olarak geçen büyük mücadelenin fitilini ateşlemiş oldu.

Selçuklular'ın 1064 yılında başlattıkları akınlarla Bizans'ın yönetimine, meydan okumaya başladığı günlerde Bizans, iç karışıklıklar ve taht mücadeleleriyle zor günler geçiriyordu. Ülkenin yönetimi dul kalmış olan İmparatoriçe Eudoxie'nin elindeydi. Ülkeyi tek başına yönetemeyen Eudoxie'nin evleneceği kişi Bizans İmparatoru olacaktı. O da onca damat adayına rağmen hapiste yatan Bizans Komutanı Romen Diyojen'i seçerek evlenmiş, Bizans'ın imparatoru Romen Diyojen olmuştu. Şüphesiz Eudoxie, Romen Diyojen'le Selçuklu akınlarını durdurması için evlenmişti (1068).

Romen Diyojen, Selçukluların güçlü taarruzlarına karşı koyabilmek için üç yıl boyunca hazırlandı. Bu hazırlıklar neticesinde hem Roma ordusu hem de Kuzey Karadeniz hattında yaşayan Türk boylarından Peçenek, Uz, Kıpçak toplumlarından paralı askerler ve Anadolu'daki toplumlardan ücreti karşılığında orduda hizmet edecek lejyonerler toplayarak 70 Bin kişilik bir ordu hazırladı. Üç yıl süren hazırlıkları neticesinde ordusunu toparlayan Romen Diyojen, Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Mısır'a sefere çıkması ile birlikte harekete geçerek Selçuklu toprakları üzerine taarruz başlattı.

Alparslan, Mısır'a doğru yola çıkmışken Bizans ordusunun taarruzunu öğrenince geri dönerek Suriye hattına doğru ilerleyişe geçti. Sultan Alparslan, Mısır Savaşı için hazırlanmıştı ve Bizans'la savaşmak için gereken hazırlıkları

yapmak üzere zaman kazanması gerekiyordu. Bunun için casusları aracılığıyla Rey şehrinde konuşlanacağı duyumunu yaydı; ama Rey'e değil, Muş'a doğru harekete geçti.

Sultan Alparslan'ın bu hamlesi işe yaradı ve Bizans ordusu Rey şehrine doğru ilerledi. Sultan Alparslan ise Malazgirt Ovası'nda karargâhını kurarak ordusunun hazırlıklarını tamamladı.

Sultan Alparslan, töre gereği bir elçi görevlendirerek Doğu Roma (Bizans) ordusunun işine gelmeyecek bir barış teklifinde bulundu. Zira bu teklif esasında başlı başına bir barış değil; daha çok zaman kazanmak, iletişim kurmak, düşmanın tavrını ölçmek amaçlarını taşıyordu. Beklendiği gibi; Diyojen bu teklifi kabul etmeyerek "Sulh müzakeresini Rey'de yapacağım, Ordumu İsfahan'da kışlayıp Hamedan'da sulayacağım." demiş, Selçuklu elçileri ise "Atlarınızı Hamedan'da kışlayacağımıza eminiz; fakat sizin nerede kışlayacağınızı bilemiyoruz." diyerek geri dönmüştür.

Doğu Roma (Bizans) ordusu, paralı askerlerle birlikte 70.000 kişilik bir orduyla Malazgirt Ovası'nın kuzeyinde konuşlanmıştı. Selçuklu ordusunun askeri gücü ise sadece 40.000 kişiden ibaretti. Zira Roma ordusu (Bizans) bu sefere 3 yıl boyunca hazırlanmış, Selçuklular ise Mısır Seferi için çıktıkları yoldan geri dönerek mevcut ordularıyla Malazgirt'e ulaşmıştı. Selçuklu ordusunun gücü Doğu Roma (Bizans) ordusu ile kıyasla yarı yarıya durumdaydı; ancak Doğu Roma (Bizans) ordusu içerisinde müslümanlıkla tanışmamış Peçenek ve Uz Türkleri de bulunuyordu.

Sultan Alparslan, aynı soydan olduğu bu Türk birliklerine haber ulaştırarak kendilerine katılmaları teklifini gönderdi. Roma ordusunun en vurucu güçleri bu unsurlardı. Zira Anadolu içlerinde bulunan Abhaz, Slav, Gürcü gibi kavimler yoğun savaşlar içerisinde bulunmuyorlardı.

Trakya Bölgesi'nde yaşayan Peçenek ve Uz Türkleri ise hem Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu ordusu içerisinde sıkça görev yapmakta hem de Batı cephesinde kendi bağımsız hareket

edebildikleri savaşlara katılmaktaydılar.

Doğu Roma (Bizans) ordusunun en önemli savaş stratejisi, Magistors Tarkhal'da bir Peçenek Türküydü. Alparslan'ın teklifini olumlu karşılayan Peçenek ve Uz birlikleri Doğu Roma (Bizans) ordusu içerisinde konuşlanmış; ancak Selçuklular için mücadele etmeye karar vermişlerdi. Her iki tarafta da tüm hazırlıklar tamamlandı. Alparslan, mahiyetindeki din bilginleri de tavsiyesiyle muharebeyi 26 Ağustos Cuma günü yapmaya karar verdi. 26 Ağustos Cuma günü ordusuyla birlikte namaz kıldı ve "Ya Rabbim, sana tevekkül ediyor, azametin karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğruna cihat ediyorum. Ya Rabbim, niyetim halistir. Bana yardım et; sözlerimde hilaf varsa beni kahret." diyerek dua etti.

Sultan Alparslan'ın savaştan hemen önce tarihe geçen o muhteşem konuşması;

"Burada Allah'tan başka bir sultan yoktur. Emir ve kader O'nun elindedir. Bu sebeple benimle birlikte cihat etmekte veya benden ayrılmakta serbestsiniz."

Selçuklu ordusu, sadakat nidalarıyla Sultan Alparslan'a bağlılıklarını haykırdılar. Sultan Alparslan, Beyaz kefen elbisesini giyerek atının kuyruğunu bağladı ve eline er silahı olan gürz'ünü alıp askerlerine şöyle hitap etti;

"Askerlerim! Şehit olursam bu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Benden sonra oğlum Melik Şah'ı tahta çıkarın ve ona bağlı kalın. Zaferi kazanırsak istikbal bizindir."

Alparslan'ı kefeni giyip şehitliği kabullenmiş vakur haliyle gören Selçuklu ordusu, ağlayıp helalleşerek savaş düzeni aldı ve cuma namazından hemen sonra ilk çarpışma başladı.

Artuk, Mengüçük, Saltuk, Danişment ve öteki Türkmen beylerinin güçleriyle birlikte Bizans kuvvetlerinin ancak dörtte birine ulaştığı tahmin edilen Selçuklu ordusunun bu savaşta büyük başarı elde etmesini, moral gücünün yüksekliğine ve taktik üstünlüğüne bağlamak yerinde olur.

Alparslan, Türkler'in meşhur 'turan taktiğini uygulamaya başladı. Bozkır savaşlarındaki gibi Hilal şeklinde dizilen Selçuklu ordusu; düşman üzerine hücum edip ilk vuruşları yaptı, sonra yavaş yavaş geri çekilerek geriye doğru ok atabilen yetenekli süvarilerin ok atışlarıyla Doğu Roma (Bizans) ordusuna kayıplar verdirilmeye başladı. Selçuklu ordusunun ilk mukavemetten sonra geri çekilmesini başarısızlık olarak gören Romen Diyojen, geri çekilen Selçukluların peşinden sürekle avı yapar gibi kontrolsüzce ilerlemeye başlamıştı. Bu esna da Peçenek ve Uz'lar savaştan iki saat sonra planladıkları gibi saf değiştirip Selçuklu ordusu saflarına katıldılar. Bunun yanında Doğu Roma (Bizans) ile mezhep ayrılığı yaşayan ve Diyojen'in Ermeni Prenslığı üzerinde uyguladığı katliamlarla itaat altına aldığı Ermeni güçleri savaş meydanından çekildiler. Diyojen, Sultan Alparslan'ın uyguladığı turan taktiğinin farkına varınca ağır kayıplar alan ordusunu geri çekmek zorunda kaldı.

Savaş, Diyojen'in planladığı gibi ilerleliyordu. Önce Peçenek ve Uz'lar karşı saf geçmiş, sonra Ermeniler savaş meydanından çekilmişti. Üstelik Alparslan'ın uyguladığı turan taktiği de orduya büyük kayıplar verdimişti. Savaş meydanında Türklerin gürz ve ok atışlarından etkilenen Roma askerleri teslim olmaya can atıyorlardı. Doğu Roma (Bizans) ordusu darbe aldıkça zayıflıyordu ve moral olarak çöküntüye uğramıştı. Frank, Norman, Slav ve Gürcü birlikleri savaş meydanından kaçtılar. Hatta Doğu Roma (Bizans) ordusunun esas güçleri olan hassalar ve seçkin birlikler bile küçük gruplar halinde savaş meydanını terk ediyordu. Yaralı askerler ve kendisine bağlı küçük bir askeri birlikle kalan Romen Diyojen, daha fazla dayanamayıp yenilgiyi kabul etti ve askerleriyle birlikte yaralı vaziyette esir alındı.

Malazgirt Savaşı'ndan ağır bir yenilgiyle çıkan Mağrur İmparator, Sultan Alparslan'ın huzuruna geldiğinde utancından başını kaldıramadı; ama Alparslan onun bu haline nezaketle karşılık vererek teselli etti.

Diyojen; savaş öncesi muazzam ordusuyla Türkleri yeneceğinden emin olduğunu, aksi bir ihtimali hiç

düşünmediğini açıkça dile getirdi. Sultan Alparslan ise kendisine “Eğer zafer sizin olsaydı bana ne yapardın?” sorusunu sordu. Açık konuşamayan Diyojen, ‘Öldürtürüm.’ diyemeyip sadece ‘Kamçılırdım.’ cevabını verdi. Alparslan, ‘Benim size ne yapacağımı düşünüyorsunuz?’ sorusuna ise bir ümitle “Ya öldürtürsünüz yahut İslam ülkelerinden birine esir gönderirsiniz. Mümkün görmüyorum ama beklide affedersiniz.” şeklinde cevap verdi. Sultan Alparslan, yenilgiye uğramış bir imparatoru daha fazla aşağılamamak için kendisini affetti ve ağır şartlarla bir antlaşma imzalattı.

Romen Diyojen affedilmişti ancak ülkesine döndüğünde Türklerden görmediği hakaretlere uğrayıp öldürüldü. Yerine geçen yeni Doğu Roma (Bizans) İmparatoru VII. Mihail ise Selçuklular ile yapılan anlaşmayı kabul etmemişti; ama “Malazgirt Savaşı” Selçuklulara Anadolu’nun tapusunu zaten vermişti. Malazgirt Savaşı’nın kazanılmasıyla birlikte tüm Anadolu Selçukluların ayaklarının altına serildi. Netice itibarıyla; Orta Asya’nın keşmekeş politik yapısı sebebiyle sürekli hareket halinde olan Türk toplumlarının zengin tabiatı ve jeopolitik avantajlarıyla dünya durdukça, vatanları olacak bu muazzam coğrafyaya yerleşmesinin de önü açılmış oldu.

Şair Ömer Öztürkmen, Malazgirt Zaferi’ni çok güzel özetlemiştir:

*“Bir Cuma günü sabaha karşı,
Malazgirt’te elli dört bin er,
Bestelediler en güzel marşı;
Allah-u ekber, Allah-u ekber...”*

Mardin’de günümüze kadar Süryani cemaati ile ilişkilerin kökeni Malazgirt Meydan muharebesine kadar gittiğini aşağıdaki kayıtlardan anlamaktayız.

Süryanilerin Selçuklularla İlişkileri

XI. yüzyılın sonlarına kadar Malatya'da Bizanslılar, Mardin ve Diyarbakır'da ise Araplar egemen olduğunu belirtmişlerdir. Malatya'da Bizanslılardan sürekli baskı ve zulüm gören Süryaniler ise Selçuklularla iyi diyaloglar kurmuşlardır.¹ Süryani kaynakları bu gerçeği kayıt altına almış olmasına, rağmen bugün Mardin Süryani kentidir algısı yaratmaya çalışması tarihi gerçekler aykırı ve beyhude bir çabadır.

Ebul-Farac, Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan hakkında şu bilgilere yer vermektedir: Sultan Musul'a adalet getirmiş, zulmü kaldırmış ve kim birisi hakkında iftira eder ise öldürüleceğini açıklamıştır.

Haçlılar ve Bizanslılar ile ölümüne mücadele etmesine rağmen Türkler'le has ananeye uygun davranmış; selef ve halefleri gibi hristiyanlara karşı şefkat ve müsamaha etmemiştir.² Bu nedenle şehrin Süryani hristiyanları, Malatya'nın ilk kuşatmasında Gabriyel'i değil, Selçuklu Sultan'ının idaresini tercih ettiler.³

Sultan Alparslan'ın Çocukları ve Ölümü

Sultan Alparslan'ın 9 erkek ve 3 kız olmak üzere 12 çocuğu vardır. Oğullarının adı Muizzeddin Melik şah, İzzeddin Arslan Argun, Tacüddeve Tutuş, Böri Bars, Ayaz, Tuğrul, Arslan, Togan, Tekiş'tir. Kızlarının isimleri ise Fülane, Ayşe ve Züleyha'dır.

¹ Tüm Yönleriyle Süryaniler, Kırklar Kilisesi'nin Abunası, Hori Ekiskopos-Gabriyel Akyüz, ISBN:975-8233-13, sf. 430

² Tüm Yönleriyle Süryaniler, Kırklar Kilisesi'nin Abunası, Hori Ekiskopos-Gabriyel Akyüz, ISBN:975-8233-13, sf. 432-433

³ Tüm Yönleriyle Süryaniler, Kırklar Kilisesi'nin Abunası, Hori Ekiskopos-Gabriyel Akyüz, ISBN:975-8233-13, sf. 433

Sultan Alparslan'ın siyasi nedenlerle Kızı Ayşe Hatunu Karahanlı Hükümdarı Şemsülmülk Nasır Han ile evlendirilmişti. Şemsülmülk Nasır eşi Ayşe Hatun'u casusluk yaptığı iddiasıyla öldürdü. Bu müessif hadise Selçuklular ile Karahanlılar arasında büyük bir husumete sebep oldu. Bu olay, Sultan Alparslan'ı çok üzmüş ve Karahanlılar üzerine sefer düzenlemesine neden olmuştur⁴, Ayşe Hanım'ın ölüm tarihi ve yeri ise net olarak bilinmemektedir. Bu tarihlerde, Sultan Alpaslan, Artuk Bey komutasındaki kuvvetleri Anadolu'ya girmeye hazırlanırken kendisi de ordusuyla Maverâünnehir'e (Silvan) hareket etti. Alpaslan'ın ilk kez bu kadar büyük bir orduyla sefere çıkması belki bu seferinde Karahanlılar'ı tümüyle ortadan kaldırmayı hedef edinmesiyle açıklanabilir. Alpaslan, önemli bir direnişle karşılaşmadan Karahanlıların topraklarında ilerlerken, bir süre kuşatmaya direndikten sonra teslim olan Barzam Kalesi komutanı Yusuf Harizmî (Barzemî) tarafından, çizmesine sakladığı küçük bir hançerle vurularak ağır biçimde yaralandı ve dört gün sonra da şehit oldu (24 Kasım 1072).

Sultan Alparslan, vefat etmeden önce oğulları içinden Melik Şah'ın yerine geçmesini çevresindekilere vasiyet etmiştir. Ancak bu vasiyete rağmen çıkan ihtilafları, Anadolu Fethi ile görevlendirilen Artuk Bey İznik önlerinden başkente dönüp ihtilafın Melik şah lehine sonuçlanmasında büyük rol oynadı. Batı Türklerinin atası kabul edilen Alpaslan, Arap ve Bizans tarihçilerinin görüş birliği içinde belirttikleri ve kendisine verilen unvan, künye ve sıfatların da açıkça gösterdiği gibi çok cesur, yiğit ve kudretli, azamet sahibi bir kişiliğe sahipti. Heybetinin yanında adaleti ile de ün yapmış, ağabeyi Kavurd'a ve Romanos Diogenes'e yaptığı muamelelerden de anlaşıldığı gibi bağışlayıcı ve hoşgörü sahibi olduğunu defalarca göstermiştir. Oldukça dindar bir Müslümandı ve dinî hükümlerin sadakatle uygulayıcısı olarak tanınıyordu. Onun bu

⁴ Kaçın, Bülent (2017). "Büyük Selçuklular'da Evlilik Merasimleri" Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 2. DergiPark. sf. 101,105. 26 Mart 2020 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 7 Ekim 2020.

yönü, halk arasında velî derecesine yükseltilmesine ve kendisine pek çok kerametler isnat edilmesine yolaçmıştır. Sarayında, günde elli koyun kesilen bir imaret bulunduğu ve ayrıca adları listeler halinde düzenlenen fakirlere harçlık dağıtıldığı eski tarihlerde kayıtlıdır. İslâmiyet'in henüz girmediği ülkelerde aldığı her kente hemen bir cami yaptırdığı; askeri çalışmalarından dolayı yeterince fırsat bulamadığı imar işleri ile bilim, fikir ve sanat adamlarını toplayıp devlet koruması altına almak gibi toplumsal faaliyetleri de veziri Nizâmülmülk'ün eliyle yürüttüğü bilinmektedir. Bastırdığı altın paraların çokluğu da devrindeki ekonomik gelişmeyi ve refahı göstermektedir.⁵

Selçukluların bölgeye akınları XI. yüzyılın ortalarında başlamıştır ve bu çerçevede Mardin'e de Hicri 433/M 1042 tarihinde Türkmen akınları başlamıştır.⁶ Ancak Türk akınları, Malazgirt ile beraber artık Anadolu'nun yeni sahibinin kim olacağı kesinleşince artış göstermiştir. Mardin Bölgesi Alparslan tarafından damadı Artuk Bey'e ikta edilmiştir.⁷ Melik Şah tarafından bu karar teyit edilmiş olmasına rağmen Melik Şah tarafından Mardin Büyük Selçuklular tasarrufunda kaldı.

Mardin'de Selçuklular Dönemi (M.S. 1071-1095)

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, 1060'lı yıllarda, Türk boylarının Ermenistan ve Anadolu'ya doğru göç etmesine izin verdi. Türkler buralarda şehirlere ve tarım alanlarına yerleştiler. Mervanilerden Nasır, 1071 senesinde Selçuklu Sultanı

⁵ Dr. Ali Sevim Artukluların Suyu ve Artuk Beyin siyasi Faaliyetleri, sf.123

⁶ 1.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Temmuz, 2006, ISBN: 975-585-622-6, sf.48

⁷ 1. Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti. İstanbul, Temmuz, 2006, ISBN: 975-585-622-6, sf.48

Alparslan'a tabi oldu. Nasır'ın ölümünden sonra yerine oğlu Mansur geçti.

Mervan oğulları, X. ve XI. asırlarda Diyarbakır ve Mardin çevresinde hüküm sürmüş Arap kökenli bir topluluktur. O yüzyılda 'Mervani' ismi genellikle Araplar tarafından kullanılmaktadır. O döneme ait tarihi kayıtlarda Mervan ilerin aslen Kürt olduğunu belirten hiçbir delil yoktur. Mervan ilerin Kürt olduğu kanısı batılı tarihçilerin tarihi ideolojik yorumlamasından kaynaklanmaktadır.

Diyarbakır ve Mardin'de hüküm süren Mervan iler aslında bir devlet de değildi. Nitekim İbn Esir, "El Bidaye Ve'n-Nihaye" isimli eserinde Ebu Nasr bin Mervan'ın Diyarbakır'a vali olarak atandığını belirtmektedir. Günümüzde bazı tarihçiler ise bu şahsı Mervan ilerin dördüncü hükümdarı olarak göstermektedirler. Oraya vali olarak atanan bir devlet adamının hükümdar olarak gösterilmesi yanlıştır.

Tarihi kayıtlar temel alındığında; Diyarbakır ve Mardin'e ilk yerleşen halkların Araplardan ve sınır boylarını korumak için kiralanmış Türk askerlerden teşekkül ettiği bilinmektedir. Diğer taraftan; Mervan iler döneminde yöneticilerin veya halkın, Kürt olduğunu gösteren en ufak bir yazılı kaynak dahi bulunmamaktadır.

İnternet üzerinde yazılan ansiklopedik bilgilerde ise Mervan ilerin kürt olduğuyla ilgili iddialarda sadece batılı tarihçilerin yorumlarına dayanan eserler kanıt gösterilmektedir. O döneme veya o döneme yakın tarihlere ait tarihsel bir belge yahut somut bir kanıt bulunamadığı sürece, Mervan ilerin kesin olarak kürt olduğunu iddia etmek asla tarihçilikle bağdaşmaz.⁸

Bir topluluğun millet olabilmesi için köklü bir tarihinin ve geçmişinin olması gerekir. Nitekim çok eski dönemler de yaşamış Medlerin, 10. yüzyılda Diyarbakır dolaylarında hüküm süren Mervani sülalesinin ve sonraki dönemlerde Eyyubilerin Kürt kökenli olduğunu iddia ederek ulaşılmak istenen nokta;

⁸ Kürdoloji Yalanları, D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul, 2011

Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında Türkiye, İran ve Irak topraklarında kurulması planlanan Kürt devletine tarihsel zemin oluşturma çabasıdır.

Önceleri Ermenileri kullanmak isteyen batılılar, bunda başarılı olamayınca Kürt halkını kullanma yolunu tercih etmişlerdir. Aslında Kürt milliyetçiliğinin bu yüzyılda patlak vermesinin en önemli sebebi de yine ABD ve İsrail gibi ülkelerin bu yüzyılda edindikleri politikanın bir ürünüdür.

Batılı tarihçiler, 19. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde Kürt kimliğini ön plana çıkarmak amacıyla yazdıkları eser ve makalelerde sık sık Kürtlere değinmişlerdir. Nitekim aynı dönemlerde Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Ermeni, Yunan, Bulgar, Kürt gibi çok sayıda milletin kendi benliğinin farkına varması amacıyla devlet politikalarının gereği olarak bu milletlerle ilgili araştırma ve propagandalarını arttırmışlardır. Çok sayıda İngiliz ajanı ve misyoner; Anadolu'da şehir, kasaba, köy gezmiş ve cirit atmıştır.

Müslüman Kürt halkı Osmanlı Devleti'ne genellikle sadık kalmış ve isyancı Ermenilerle sürdürülen mücadelede devlete yardım etmiştir. Ancak zamanla ümmetçilik anlayışı yerini milliyetçilik akımlarına bırakmaya başlamıştır. Bu bir gerçektir Bunun sonucu olarak bazı Kürt aşiretleri gerek Osmanlı Devleti'ne gerekse Türkiye Cumhuriyeti'ne zaman zaman isyan etmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde sıcak denizlere inme politikası güden Rusya da benzer şekilde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşamakta olan Ermeni ve Kürt toplulukları kendi oyununun bir parçası olarak görmüştür. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Ruslar Kürtlerle ilgili etnik çalışmalara başlamış; hatta bu çalışmaları ilerleterek Rusya'da St. Petersburg'da Kürdoloji bölümü kurmuşlardır. 1828'de Rus-İran Savaşı esnasında Ruslar, Safevilere ait bir kütüphaneyi ele geçirerek tüm kitapları savaş ganimeti olarak St. Petersburg'a göndermişlerdir. Ele geçirilen bu kitaplar arasında Şerefhan Bitlis'inin 'Şeref name' isimli kitabı da bulunmaktadır.

Kürdoloji bölümü ise çalışmalarını bu kitaptan aldığı ilham ile devam ettirmiştir. Bu çalışmaların sonucu olarak Eyyubiler ve Mervan iler gibi toplulukların Kürt kökenli olduğunu iddia etmişlerdir.

Ruslar kendilerinden olmayan insanları ayırıştırmakta çok marifetlidir. Nitekim bu savı netleştirebilmek adına verilebilecek en bariz örnek; Rusların Orta Asya'da yaşayan Türk halklarını Özbek, Kazak, Türkmen, Kırgız, Karakalpak, Başkurt, Tatar, Nogay, Avar, gibi onlarca parçaya bölmeleri Türk Birliğinin oluşumun önünü kesmek amacı taşımaktadır. Aynı politika, Türkiye topraklarında da gizli eller tarafından tarih boyunca sürdürülmüş ve hala sürdürülmektedir.

Bazı Arapça kaynaklarda Doğu Anadolu, Irak ve İran dolaylarında dağda yaşayan göçebe topluluklar için 'Ekrad' tabiri kullanıldığı bir gerçektir. Nitekim Osmanlı arşivlerinde bile bazı göçebe Türkmen toplulukları için 'Ekrad' ifadesi kullanılmaktadır.

Bu ifade sadece Kürtleri tanımlamak için kullanılmamıştır. Ekrad kelimesinin bir milleti tanımlamak için değil, o dönemlerde göçebe yaşayan Türkmen, Kurmanc, Gürani, Sorani, Zaza ve Arap gibi farklı toplulukları da ifade etmek için kullanıldığı bilinmektedir. Çölde yaşayan Araplara 'Bedevi' ifadesinin kullanılması gibi; dağlık bölgelerde yaşayan aşiretlere de ırk gözetmeksizin 'Ekrad' ifadesi kullanılmıştır. Nitekim o dönemlerde İslam ile yönetilen Ortadoğu'da ırk kavramına değer verilmemekteydi.

XVIII. yüzyıla geldiğimizde, milliyetçilik akımlarının baş göstermesiyle birlikte, eski tarihi kayıtlarda geçen 'Ekrad' toplulukları olarak gösterme gayreti içinde olmuşlardır. Bu bölümü bu kadar uzun tutmamızın nedeni, yansımalarının günümüze kadar uzanıyor oluşudur.

Selçuklu Veziri Fahrüddeve bin Cehir, Mervani topraklarını ele geçirmek için Sultan Melikşah'dan izin aldı. 1085 senesinde Selçuklu ordusu şiddetli bir çarpışmadan sonra bölgeyi ele geçirdi. Son Mervani Hükümdarı

Mansur, 1096 senesinde ölünceye kadar Ceziret-i İbn-i Ömer'de (Cizre) yaşadı.

Eski Mervan veziri ve şimdiki Selçuklu çalışanı Fahr Devle Muhammed b. Cuhayr'e bağlı olan ve içlerinde Artuk Bey ile Emir Moncuk Böri'nin bulunduğu⁹ kuvvetler, İbn Erzak'ın belirttiğine göre 478/1086 yılında Sultan Melik şah döneminde Mardin'i kuşattılar ve ele geçirdiler.¹⁰

⁹ 1.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Temmuz, 2006, ISBN: 975-585-622-6, sf. 48

1. 1.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Temmuz, 2006, ISBN: 975-585-622-6, sf. 48

¹⁰ 1.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İmak Ofset Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Temmuz, 2006, ISBN: 975-585-622-6, sf. 48